

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка**

кафедра педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту

В.М. ПОЛЩУК, Н.М. ІЛЬІНА

КУРСОВІ РОБОТИ З ПСИХОЛОГІЇ

УДК 159.9(076)
П -50

*Рекомендовано до друку та розповсюдження вченою радою Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
(протокол № 3 від 20 березня 2025 року)*

Рецензенти:

В. Чернобровкін, професор, доктор психологічних наук, завідувач кафедри психології та педагогіки НУ «Києво-Могилянська академія»

Н. Гричаник, доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Курсові роботи з психології: методичні рекомендації / укл. В. М. Поліщук, Н. М. Ільїна.
Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2025. 33 с.

У посібнику викладено базові організаційні та навчально-наукові вимоги до виконання курсових робіт з психології (С4 Психологія: перший (бакалаврський) освітній рівень вищої освіти).

Функціональне призначення посібника: формування у студентів навчально-наукової спрямованості через системний аналіз будь-якої галузевої психологічної проблематики з виокремленням реальних перспектив її розв'язання на теоретичному, практичному та прикладному рівнях повсякденної професійної діяльності.

Посібник адресований студентам психологічних факультетів (Інститутів) закладів вищої освіти, викладачам-психологам, психологам і педагогам, соціальним працівникам; громадянам, зацікавлених способами вивчення актуальної психологічної проблематики.

© В.М. Поліщук, 2025
© Н.М. Ільїна, 2025
© ГНПУ ім. О. Довженка, 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
1. КУРСОВІ РОБОТИ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПСИХОЛОГА	6
2. СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ЗМІСТ КУРСОВИХ РОБІТ.....	8
3. ТЕМАТИЧНІ ЗРАЗКИ КУРСОВИХ РОБІТ.....	17
4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ	27
ЛІТЕРАТУРА.....	28
ДОДАТКИ.....	29

ПЕРЕДМОВА

Шановні здобувачі освіти!

Цей невеликий за обсягом навчально-методичний посібник, як результат багаторічного власного авторського досвіду та досвіду колег-психологів – науково-педагогічних працівників Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, НУ «Києво-Могилянська академія», Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, адресований вам для вираження своїх глобальних життєвих перспектив про можливість успішної реалізації індивідуальної освітньо-професійної траєкторії, спрямованої на досягнення власного життєвого успіху як запоруки професійного самоствердження.

Виконання курсової роботи – це самостійна спроба у закладі вищої освіти реального наукового пошуку, де однаково можна себе зарекомендувати чи не зарекомендувати у якості перспективного фахівця.

Дійсно, курсова робота, як студентське дослідження, є несхожим за змістом творчим випробуванням, ніж, наприклад, заліки чи екзамени, оскільки передбачає продукування власних новітніх ідей на основі інтерпретації відомої інформації, зрештою – демонстрацію задокументованих передовсім інтелектуальних намірів та можливостей, їхню доказову аргументацію та сприятливі перспективи прикладного застосування. Тут потрібно докласти значних зусиль (знову-таки інтелектуальних, потім – емоційно-вольових, адаптаційних, фізичних...), пролонгованих у календарному часі та тривалому напруженому функціональному стані, який часто балансує на межі вже функціональної напруженості, ризикуючи перейти у втому і, навіть, перевтому, потім – байдужість, апатію, втрату професійної мотивації. Однак, згідно з народним прислів'ям «не святі горшки ліплять» вкотре переконаємося у далекоглядності мислителів періоду античності (Сократ, Платон, Арістотель та ін.), які були переконаними у силі наполегливості, значущості досвіду людини і передовсім Його величності Знання, бо Знання – це сила (Ф. Бекон).

Успіх курсової роботи залежить також від самостійності, мотивації, природи психічного (зокрема – словесної логічної пам'яті та мислення, уяви) та консультативної допомоги наукових керівників, яким важливо запропонувати, а вам – творчо розв'язати проблему у пізнавальному розрізі системного пошуку потрібної інформації з якнайбільшої кількості наукових чи інших (навчально-методичних, науково-популярних, публіцистичних...) джерел. Варто уникати категоричних оцінювальних суджень за принципом «мені здається» без доказової інформаційної бази. Потрібно критично осмислювати свої досягнення, зокрема розрізняти *виправдання* (пошук невдач будь-де, але тільки не в собі) і пояснення (навпаки: пошук невдач у собі, а вже у потім різних зовнішніх чинниках). Інакше можна втратити почуття реальної оцінки навколишньої дійсності, стати самозакоханим навіть від незначущих результатів (типовий приклад: бажаний «бал» за роботу, а не якість самої роботи), що, як правило, характеризує самовпевнених «незнаюк–везнаюк», які на основі непереконливих, або всім і так давно відомих фактах формулюють висновки «космічного масштабу»!

Викладач зрозуміє сутність вашого творчого замислу та творчих домагань саме через Знання, що засвідчує (коли знання є досконалим) або, на жаль, не засвідчує (коли знання недосконале) необхідний професійний потенціал (передовсім – інтелектуальний), до якого *він*

не повинен пристосовуватися, а, отже, вже попередньо налаштовується на оцінювання курсової роботи за реальним, а не ілюзорним, невизначеним, обіцяним здобутком.

Відразу заперечуйте будь-які власні наміри чи поради «доброзичливців» скористатися готовими надбаннями інших людей (скажемо відверто – це видати Їхню роботу за Свою), скопіювати їх тощо, тим самим попередньо відкидаючи «солодку» можливість оперативного отримання результату, як здається, простим, але обманливим способом: насправді – це шлях власного «не-розвитку», який неминуче приведе у життєвий безвихідний куток темної кімнати, у якому, перефразовуючи китайського мислителя Конфуція (551–479 до н.е.), немає навіть чорного кота (тут фіксуються ще й відверті сумнівні етичні аспекти у ставленні до наукового керівника, який потрапляє у взаєминах у зону «нещирості та обману»).

Пам'ятайте, що неуспішні та нецікаві люди, світоглядні витоки яких часто знаходяться у царині «ледарства», байдужості, інфантилізму, всезнайства тощо, завжди будуть йти до мети найлегшим шляхом опору, тому меркантильно прагнутимуть розширити на вас сферу свого життєвого впливу (знання, досвід, можливості, вміння спілкуватися тощо) і обов'язково цим хизуватися. Зрештою, такі випадки характеризують людину стільки «розумну», скільки «розумника» [2], якій явно не вистачає знань, проте з кожної проблеми, як уже зазначалося, має якусь «точку зору», бо «Щось» десь «чув–бачив–слухав», а, отже, самоствердження.

Активно використовуйте останні досягнення науки. Інколи здається, що за роком видання наявні підручники і посібники є застарілими, можуть навіть відлякувати цими відомостями. Однак, це зовсім не означає, що вони неякісні. Все елементарно просто: календарно їм дійсно не вистачає останніх новітніх наукових досягнень, але є багато *наукових* праць, які ніколи не зможуть втратити *наукової* цінності, оскільки розроблені такими ученими, перед якими *науковий* світ з повагою схиляється і розвиває їхні досягнення. Наприклад, чого варті імена Л.С. Виготського, Д.Ф. Ніколенка, Г.С. Костюка та ін., чия наукова діяльність – це яскравий і незабутній слід променистої життєдайної зірки у темному небі! І навпаки, є «видання-метелики», яких можна не помітити навіть за умови агресивного пропагування.

Хто Вам допоможе розібратися з глибинними та загадковими таїнствами такого книжкового багатства? Звісно, що ваш науковий керівник, якого побільше запитуйте. У ваших питаннях до нього немає нічого соромного, оскільки вони є життєво-необхідними. Не бійтесь бути смішними чи нав'язливими. Ви вчитеся. Однак, будьте коректними. У викладачів також є приватне життя. Заздалегідь формулюйте питання, бо сформулювати його буває важче, ніж відповісти. Цінуйте свій час і час викладача. Не турбуйте його у вечірні та нічні години своїми усними запитаннями чи поштовими повідомленнями. Це ознака безвідповідальності, неорганізованості, неповаги і відвертого життєвого хаосу.

Навчання – це дуже важка праця, і до цього потрібно бути постійно готовими.

Сподіваємося, що процес виконання курсової роботи буде вам корисним.

В.М. ПОЛЩУК,
професор, доктор психологічних наук,
Заслужений працівник освіти України.

1. КУРСОВІ РОБОТИ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПСИХОЛОГА

Курсова робота – це передовсім спосіб діагностики психолого-педагогічної підготовки студентів, зокрема через констатацію можливостей розуміння 1) змісту проблеми у певних соціальних умовах і особливості її трансформування до рівня теоретичних і прикладних завдань; 2) стратегій і тактик пошуку ефективних шляхів розв'язання психологічного завдання; 3) варіативності інтерпретації дослідницьких результатів та їхнього адресного призначення; 4) світоглядної цінності самопізнання, саморозвитку у життєвому шляху..

Навчально-пошуковий ризик: ймовірність інформаційної «підміни» поняття «курсова робота» поняттям «реферат».

Базові пізнавальні настанови:

1.1. Курсова робота як програмний складникосвітнього процесу із спеціальності 053 Психологія у системі конкурентної професійної підготовки:

1) особистісний аспект: саморозвиток вищих форм психічної діяльності, індивідуальної відповідальності за процесуальну та підсумкову достовірність отриманих науково-дослідницьких продуктів; здатність до тривалої інтенсивної праці; переконаність, що результати власної діяльності залежать передовсім від себе; вміння отримати задоволення від позитивних зрушень та оперативно реагувати на невдачі наполегливою працею; самостійність у прийнятті рішень; здатність зберігати працездатність у стані функціональної напруженості, якщо навіть відсутні схвалення від соціального оточення; уміння не розгублюватися в екстремальних ситуаціях; наполегливість, цілеспрямованість, самокритичність тощо.

2) методологічний аспект: осмислення отриманих теоретико-практичних знань; формування умінь і навичок самостійно аналізувати соціально-економічні процеси; аргументація своїх методологічних положень для реалізації програми наукового пошуку; формулювання обґрунтованих висновків і рекомендацій для результативної повсякденної діяльності психолога; усвідомлення функціональної значущості психологічного знання у системі пізнання навколишньої дійсності тощо;

3) практичний аспект: з'ясування власного рівня психолого-педагогічної підготовки до майбутньої професійної діяльності через розуміння змісту програмного курсу навчальних дисциплін психологічного циклу і соціальної значущості обраної для дослідження конкретної проблеми;

4) прикладний аспект: вміння знаходити ефективні шляхи розв'язання психологічного завдання та відповідно використовувати доказові методи наукового дослідження (встановлення причинно-наслідкових зв'язків; переконлива інтерпретація новітнього інформаційного масиву, захист власної світоглядної позиції) тощо.

1.2. Основна інформаційна база для виконання курсових робіт:

1) першоджерела (філософські, філософсько-психологічні, психолого-педагогічні, соціологічні тощо: монографії, підручники, посібники, матеріали періодичних видань та ін.), де особливе змістове значення мають видання останніх трьох календарних років;

2) досвід працівників освіти, які впроваджують інноваційні технології у освітньому процесі;

3) самостійне виконання навчально-дослідних завдань на основі емпіричної інформації для вироблення власної дослідницької позиції.

4) споглядання та аналіз сучасної повсякденної соціально-психологічної реальності.

1.3. Критичне ставлення до популярних псевдодослідницьких позицій:

Стереотипна: 1) відсутність пошуку нових способів розв'язання проблеми; 2) домінування відомих способів розв'язання, які не потребують значних зусиль (розповсюдженим прикладом є звичайне списування як механічна компіляція матеріалу без виокремлення в ньому значущих зв'язків); 3) списування значної кількості інформації з одного посібника у ситуації незначного опрацювання інших першоджерел; 4) заперечення оригінальних шляхів розв'язання, оскільки вони, як правило, ризиковані й пов'язані з додатковими труднощами, тому роботи є неосмислені, відірвані від потреб реальної педагогічної діяльності, а їхні автори часто неспроможні навіть сформулювати значущість теми.

Невротична: 1) нездатність зосередитися на предметному розв'язанні проблеми через надмірне хвилювання, боязнь неуспіху тощо, коли нешаблонне розв'язання завдання лякає, а тому за нього не «хочеться братися», бо воно здається непосильним (якщо навіть пробують, то пасують від перших труднощів); 2) помилки, які призвели до невдач, суб'єктивно тлумачаться безнадійністю (складність, безперспективність) навчальної ситуації, неправильно вибраним планом підготовки, навіть власною бездарністю (тут обґрунтовується втеча від відповідальності); 3) обережність, боягузливість у виконанні, тому робота є незавершена, оскільки автор неспроможний систематизувати часто дійсно оригінальну інформацію.

Догматична: 1) використання чужих ідей без посилання на їхніх авторів; 2) примітивна компіляція матеріалу («склеювання» окремих фрагментів текстів, відсутність власного бачення проблеми); 3) використання вже скопійованої інформації (з компакт-дисків, мережі «Інтернет» тощо); 4) фальсифікація, або бажання видати чужу працю за свою; 5) фабрикування результатів (презентація роботи як такої, що начебто виконувалася у реальних умовах); 6) самовільна зміна тем робіт; 7) посилання на відсутність консультацій від наукових керівників.

Ганебною вершиною догматичного виконання будь-якої роботи є плагіат.

1.4. Психологія успіху (фази, чинники):

Фази: 1) підготовча (визначення мети, умов діяльності; планування, організація діяльності); 2) виконавча (реальні діяльнісні операції; поточний контроль; усунення непередбачених перешкод для виконання творчого задуму); 3) підсумкова (оцінка перебігу та остаточного результату діяльності; розроблення конструктивних пропозицій для вдосконалення перебігу та результату діяльності);

Чинники (індивідуально-типологічні властивості творчої особистості)(*як приклади*): 1) аналітичне мислення; 2) здатність до формулювання узагальнень найвищого рівня (абстрактне мислення); 2) уява (базова продуктивна основа – фантазія); 3) оптимізм (налаштування на отримання бажаного пошукового результату); 4) здатність до тривалої інтенсивної праці (працездатність на основі «треба», а не лише «цікаво»); 5) переконаність, що результати власної діяльності залежать передовсім від себе; 6) вміння отримати задоволення від позитивних зрушень та оперативно реагувати на невдачі наполегливою працею; 7) самостійність у прийнятті

рішень та персональна відповідальність за їхню якість; 8) здатність зберігати працездатність, якщо навіть відсутні схвалення від соціального оточення; 9) здатність працювати в умовах функціональної напруженості (сенсорної, когнітивної, емоційної, вольової тощо); 10) наполегливість, цілеспрямованість, самокритичність тощо.

1.5. Вибірковий організаційно-методичний анонс

1. Тематика курсових робіт формується на початку навчального року і затверджується на засіданні кафедри. Вона має відповідати навчальним завданням предмета, пов'язаного з практичними потребами науки і освіти.

2. Курсові роботи оцінюються згідно з критеріями, наведеними в п. 4 цього посібника.

3. Студенти, які отримали FX, виконують роботу повторно (академічна заборгованість).

4. Студенти, які отримали F за повторну курсову роботу або не подали її своєчасно, відраховуються із закладу вищої освіти.

Резюме:

1. Курсові роботи дають студенту первинну можливість побувати у царині досі невідомого пізнання, внаслідок чого отримуємо, наприклад:

1) розуміння сутності досконалої природи психічного, зокрема інформацію про розвиток вищих форм психічної діяльності (за Л.С. Виготським – це увага, сприймання, пам'ять, мислення, уява), творчої активності, ініціативності;

2) вміння систематизації здобутих знань та продукування новітньої інформації;

3) знання про фактичний власний рівень психолого-педагогічної підготовки на певному етапі навчання у закладі вищої освіти (програмні курси навчальних дисциплін психологічного циклу і функціональна значущість обраної для дослідницької розробки конкретної проблеми, вміння працювати з методами наукового дослідження);

4) завершене конкретнетематичне психологічне знання у пізнавальному розрізі змісту роботи для осмислення навколишньої дійсності тощо.

2. Бажано, щоб тема курсової роботи передбачала у майбутньому свій розвиток у кваліфікаційних роботах (бакалаврських, магістерських).

2. СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ЗМІСТ КУРСОВИХ РОБІТ

2.1. Логістика курсової роботи.

Структура роботи визначає спосіб розміщення інформації, спрямована на вивчення обраної для дослідження проблеми й відображає спрямованість навчально-наукового пошуку студента.

Ідентифікуючим компонентом є титульний аркуш (*ДОДАТОК А*).

Інші компоненти:

1. План (ВСТУП – ОСНОВНА ЧАСТИНА – ВИСНОВКИ – ДОДАТКИ – СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ).

2. Перелік умовних позначень (за необхідності).

3. Виклад матеріалу (згідно плану: ВСТУП – ОСНОВНА ЧАСТИНА – ВИСНОВКИ – СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ – ДОДАТКИ).

Зміст курсової роботи розміщується на окремій сторінці (після титульного аркуша). Він має бути кількісно виваженим і не призводить до інформаційного перенасичення.

Водночас з окремим пунктом плану не може співвідноситися мінімальна інформація.

Складники плану передбачають вказівку сторінок (початкову нумерацію).

Специфічна термінологія, а також термінологія, яка часто вживається в роботі, може у тексті подаватись скорочено, а її перелік вказується на окремому аркуші у вертикальному порядку (у стовпчик). Наприклад: пам'ять – П.; класи – кл., кластери – клт.

Після змісту курсової роботи з нової сторінки розпочинається виклад «Вступу» та інших основних розділів плану.

«ВСТУП» розкриває сутність і стан наукової проблеми, її значущість, підстави та вихідні дані для розробки теми, обґрунтування необхідності проведеного дослідження. Загальний обсяг вступу – 2–5 сторінок.

Складники вступу (без нумерації), як правило, починаються з нового абзацу:

1) актуальність теми (обґрунтування доцільності роботи);

2) мета і завдання дослідження (невиправдано формулювати мету як «Дослідження...», «Вивчення...», бо такі слова, як правило, вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету; кількість завдань не повинна перевищувати 4–5 пунктів, оскільки можуть виникнути ускладнення з їх виконанням);

3) гіпотеза (передбачення змісту отриманої інформації);

Примітка 1: гіпотеза не є обов'язковим компонентом курсової роботи, але бажаним.

4) наукова новизна отриманих результатів (що вперше отримано, вдосконалено, уточнено, дістало подальший розвиток);

5) теоретичне та практичне значення отриманих результатів.

Формулюються об'єкт та предмет дослідження.

Загальна схема обов'язкових складників «ВСТУПУ» виглядає так: «актуальність теми – мета дослідження – об'єкт дослідження – предмет дослідження – гіпотеза – завдання».

Примітка 2: Постановка проблеми – це початок будь-якого дослідження. У науці формулювання проблеми означає визначення «дефіциту» знання, недостатньої інформації про явища навколишньої дійсності.

Після «ВСТУПУ» з нової сторінки викладаються розділи та їхні підрозділи; підпункти підрозділів, якщо такі потрібні; коротке резюме до кожного розділу).

Кожен розділ, у контексті якого висвітлюються підрозділи, розпочинається з нової сторінки. У кінці розділу, в якому на початку може бути невелика за обсягом передмова, формулюються, як зазначалося, стислі 2–3 висновки (резюме), що дає змогу вивільнити від другорядних подробиць прикінцеві узагальнення, які уособлюють після викладу основної частини «ВИСНОВКИ». Наприклад: назва розділу – передмова (за необхідності – до сторінки рукописного тексту): підрозділ – пункт... – підрозділ – пункт – ... – висновки.

Сюжет основної частини курсової роботи: огляд літератури за темою; експериментальна частина і методика дослідження; аналіз та узагальнення результатів дослідження.

«ВИСНОВКИ» позначають найбільш важливі результати: повинні узагальнювати інформацію кожного розділу, тобто не повторювати вже сказаного у попередніх резюме, а виокремити основні тенденції у досліджуваних явищах.

Послідовність змісту «ВИСНОВКІВ» (це 3–5 базових положень, зміст яких зіставляється з розділами курсової роботи, яких може бути два чи три, але у будь-якому випадку вони об'єднані спільним інформаційним масивом з *трьох вагомих сегментів*; теоретичного, практичного і прикладного.

Окремо формулюються дослідницькі перспективи теми курсової роботи.

Примітки: 3. Слово «РОЗДІЛ» можна не вписувати (достатньо лише вказати його порядковий номер. 4: Необхідно уникати деклараційності у висновках та наголошувати на виконанні (невиконанні) наукового передбачення (гіпотези).

Загальний обсяг «ВИСНОВКІВ»: 2–5 сторінок.

Після «ВИСНОВКІВ» з нової сторінки розміщується «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ» у порядку їхнього згадування в тексті або за алфавітом з дотриманням вимог до фіксації адресних даних.

Після «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ» з нової сторінки розміщуються «ДОДАТКИ», що містять допоміжний матеріал дослідження (методики, протоколи, ілюстрації, графіки, інструкції, розрахунки тощо).

Примітка 5. Опрацьований на основі першоджерел матеріал копіюється в логічну низку. Не потрібно відволікатися на другорядні елементи. Важливо дотримуватися теми, виокремлювати власні думки.

У викладі тексту необхідно використовувати відповідні правила, наприклад: 1) цитуючи інших авторів дослівно, слід брати їх у лапки; 2) якщо цитата недослівна, то виклад продовжують від себе, посилаючись на відповідного автора; 3) якщо цитати «довгі» і відсутня потреба їх повного наведення, то вони скорочуються шляхом пропуску окремих частин (пропуски позначаються крапками); 4) використання «чужих» думок без відповідних посилань розцінюється як списування, плагіат, а тому така робота оцінюється на «FX»; 5) посилання на першоджерела вказуються у квадратних дужках, де перша цифра позначає його порядковий номер у переліку використаної літератури, а друга (через кому) – сторінку, наприклад [5, 42]; 6) якщо вказується перелік посилань, то між ними ставиться «крапка з комою». Приклад: [5; 42; 44; 56].

Примітка 6. Робота повинна мати вигляд закінченого творчого циклу, зокрема висновки будуються на основі вихідного матеріалу, який знаходиться у вступі.

Критерії оцінювання курсової роботи вказані в п.4 та в рецензії(ДОДАТОК Б)

Студент має право на захист роботи (регламент 10–15 хв) незалежно від оцінки, взявши за основу такі змістові напрямки свого виступу: 1) актуальність теми; 2) зв'язок теми з важливими проблемами психолого-педагогічного знання, практики педагогічної діяльності; 3) значущість отриманих результатів; 4) перспективи подальшого дослідження проблеми.

Доказовість виступу забезпечується лаконічністю, смисловими та стилістичними взаємозв'язками між окремими положеннями, визначених гіпотезою та завданнями роботи, акцентуванням головних думок тощо

2.2. Структурне оформлення курсової роботи

Оптимальний обсяг курсової роботи: 25–30 сторінок тексту (без «Вступу», «Додатків», «СПИСКУ ПЕРШОДЖЕРЕЛ»).

Формат А 4; кегль 14; інтервал – 1,5; береги – по 2 см.

Текст розміщується на одній стороні аркуша.

Текст основної частини поділяється на розділи, підрозділи, пункти та підпункти. Заголовки структурних частин «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» пишуться великими літерами симетрично до тексту.

Примітка 7: «Основна частина», як назва, у тексті, як правило, не виокремлюється і в будь-якому випадку помилкою не вважається.

Заголовки підрозділів виконуються маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу, крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, то їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів пишуться маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу (в кінці ставиться крапка). Кожну структурну частину роботи треба починати з нової сторінки.

Нумерація розпочинається з титульного аркуша, закінчується – додатками. На титульному аркуші номер не ставиться, а на наступних – у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці. Номер розділу ставиться після слова «РОЗДІЛ» (після номера крапка відсутня), потім з нового рядка пишеться заголовок розділу.

Примітка 8. *Підрозділи* нумеруються в межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу. Наприклад: «2.4» – четвертий підрозділ другого розділу. Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу. Наприклад: 2.4. Природа волі.

Пункти (якщо такі потрібні) нумеруються у межах кожного підрозділу, які складаються з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту. Потім у тому ж рядку йде заголовок пункту. Наприклад: 2.4.3. Психологічні умови розвитку волі у дітей молодшого шкільного віку (третій пункт четвертого підрозділу другого розділу).

Ілюстрації позначаються словом «Мал»(малюнок) і нумеруються послідовно в межах розділу за виключенням тих ілюстрацій, які пропонуються в додатках. Номер ілюстрації складається з номера розділу і порядкового номера ілюстрації. Наприклад: Мал.1.2 (другий малюнок першого розділу).

Номер ілюстрації, її назва та пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією (адресні дані ілюстрації повинні вирізнятися на фоні тексту).

У *таблицях*, які розміщуються під заголовком, як правило, знаходиться цифровий матеріал. Їх послідовно нумерують (за винятком таблиць у додатках) в межах розділу. У правому верхньому куті під відповідним заголовком робиться надпис «Таблиця» із вказівкою номера, який складається з номера розділу і порядкового номеру таблиці. Наприклад: **Таблиця 1.2** (друга таблиця першого розділу).

Додатки оформлюються у довільному вигляді на наступних сторінках роботи, де кожен з них розпочинається з нової сторінки й позначається буквами українського алфавіту (додатки можна також оформляти у вигляді окремої частини від роботи).

2.3. Оформлення першоджерел

Список використаних джерел укладається в алфавітному порядку або за черговістю текстових посилань[4].

Один автор

Поліщук В.М. Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 2023. 352 с.

Два автори

Кугішенко В.П., Ставицька С.О. Психологія розвитку та вікова психологія: практикум: навчальний посібник. Київ: Каравелла, 2009. 448 с.

Монографії у співавторстві

Поліщук В.М. Групові очікування в освітньому середовищі суб'єктів початкової школи Психологія міжгрупової взаємодії: історичний і територіальний виміри монографія [Л. Г. Чорна, П. П. Горностай, В. М. Поліщук, В. І. Вус, Н. В. Дишлова, О. Л. Коробанова, О. Т. Плетка, А. А. Мельниченко] / за наук. ред. Л. Г. Чорної; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. К. : Кропивницький : ІМЕКС-ЛТД, 2024. 194 с.(С. 84–97).

Без автора

Хрестоматія навчальних програм з проблем гендерного розвитку. Науковий упоряд. С.П. Юдіна. Київ : ПЦ «Фоліант», 2024. 387 с.

Матеріали конференцій, з'їздів.

Поліщук В.М. Вікова періодизація і вікова класифікація: вихідна феноменологія. *Восьмі Геретівські читання: збірник наукових статей, тез доповідей та інших матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27 вересня 2024 р.* Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2024. С. 243–248.

Словники

Психологічний словник / уклад. О. Степанов та ін.. Київ : Академвидав, 2006. 423 с.

Дисертації

Петров П. П. Розвиток духовної самосвідомості молоді: дис. ... доктора психол. наук : 19.00.07. Київ, 2005. 276 с.

Автореферати дисертацій

Костіна Т.О. Особливості усвідомлення життєвих сценаріїв у юнацькому віці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Київ, 2013. 20 с.

Видання закладів вищої освіти

Поліщук В.М. Психологія соціальної обмеженості (інформаційний зріз). *Вчені записки ТНУ і. В.І. Вернадського.* 2022. Т. 33 (72). № 2. С. 184–189.

Періодичні видання

Поліщук В.М. Вікова динаміка уваги в молодшому шкільному віці. *Початкова школа*. 2017. № 11. С. 8–11.

Зарубіжні видання

Поліщук В.М. Проблематика психологічної науки в актуальному соціальному вимірі. *International Journal of Education and Science*. 2021. Vol. 4. No 4. С. 33–43.

Електронні ресурси

Аналітичний опис на складову частину електронного ресурсу

Нормативні акти України. Кадрове діловодство: довідник роботодавця / І. Б. Єрмаков. 3-тє вид., доп. Електрон. дані та прогр. Київ : Бізнес Системи, 2005. 1 електронний опт. диск (CD-ROM): кол. : 12 см. Системні вимоги: Microsoft Windows 95/98/2000/XP ; 128 Мб RAM ; SVGA (1024 × 768). Назва з екрана. Відом. про вид. з буклету.

Віддалений доступ

Бібліографічний опис ресурсу віддаленого доступу (Web-сайт)

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Електронні дані. Київ : НБУВ, 2013-2015. URL: www.nbuv.gov.ua (дата звернення 30.03.2024).

Бібліографічний опис ресурсу віддаленого доступу (Бібліографічна база даних)

Електронний каталог Національної парламентської бібліотеки України. Київ : Нац. парлам. б-ка України, 2002-2015. URL: catalogue.nplu.org (дата звернення 30.03.2024).

Бібліографічний опис ресурсу віддаленого доступу (Інтернет-портал)

Ukr.net. Електронні дані. Київ: Український Інтернет холдинг ТОВ «Укрнет», 1998–2015. URL: www.ukr.net (дата звернення 30.03.2015).

Загальні правила посилання у тексті та цитування. Посилання у тексті на використані джерела робляться за зразком: [2, с. 364–367; 5, с. 127; 7–9; 12], де перше число – номер джерела в списку використаних джерел, число після коми – номер сторінки (діапазон сторінок задається через дефіс), декілька джерел відділяються крапкою з комою [1; 4; 6] або дефісом. Автори кваліфікаційних робіт відповідають за правильну паспортизацію бібліографічних посилань і цитат (правильно оформляються посилання, виноски, цитати тощо).

Цитати з іноземних наукових праць в українськомовних працях прийнято перекладати для зручності використання та прочитання роботи. При посиланні в тексті роботи на певне джерело, в квадратних дужках зазначається номер цього джерела за списком використаних джерел і сторінка, наприклад: [7, с. 21].

Приклад: Цитата в тексті: «...ми знаємо, що життєвий стиль кристалізується у нахилах, що формуються у дитинстві: з формуванням прототипу, яке відбувається у віці чотирьох-п'яти років» [7, с. 21].

При непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок автора, уникати оцінювання його результатів і обов'язково давати відповідні посилання на джерело. У такому випадку у квадратних дужках вказується номер джерела за списком [7].

2.4. Деякі прийоми кількісної обробки емпіричної інформації

Шкали:

1. Шкала найменувань (номінальна шкала). Призначення: класифікація об'єктів. Їх значення не піддаються порівнянню (хлопчики, дівчатка; види інтересів, здібностей тощо).

2. Порядкова (ординальна шкала). Призначення: демонстрація природної послідовності подій, пов'язаних з операцією впорядкування. Приклад: шкала шкільних оцінок. Показники таких шкал не є результатами кількісних вимірювань; вони характеризують якісні, а не кількісні відмінності.

3. Інтервальна (кількісна шкала). Призначення: Позначення спеціально розроблених критеріїв. Особливий вид інтервальної шкали: альтернативна (дихотомна), яка має тільки два значення (0 – 1 або 1 – 2), тому її можна розглядати як рівномірну інтервальну шкалу. Будь-яка інтервальна шкала може бути перетворена у шкалу відношень, якщо зафіксувати точку відліку (як правило, цей показник «нуль»).

У психології, зазвичай, використовуються порядкові шкали.

Початкова обробка вихідної інформації:

1. Впорядкування (обов'язкова операція для знаходження медіани і моди). Полягає в розташуванні елементів вибірки (явищ, подій тощо) у певній послідовності, яка є зручною для наступного аналізу. Наприклад, успішність учнів з математики: 7,7,8,7,9,9,10,11,11,6,7,7,8. Розташувавши оцінки в порядку зростання, отримуємо: 6,7,7,7,7,8,8,9,9,10,11,11.

2. Групування: об'єднання даних в інтервали, межі яких встановлюються довільно (інтервали можуть бути нерівномірними). Наприклад, виходячи з попереднього випадку: 1 рівень (6–8), 2 рівень (9–10), 3 рівень (11–12);

3. Табулювання (побудова таблиць).

Таблиця як засіб класифікації та інтерпретації отриманих даних.

Вимоги до створення таблиці: 1) структура – текстова частина (заголовки: необхідні для пояснення інформації; основний критерій: стислість, лаконічність); 2) цифрова частина (перелік статистичної інформації).

Таблиця має бути простою, цифрові та буквені позначення не менші за заголовок, який розташовується над нею (у переносі на наступну сторінку необхідно повторити назви граф).

Види таблиць:

1. Проста таблиця (перелік даних про окремі явища певної сукупності).

Таблиця 2.1

Чисельність студентів на факультетах

№	Факультети	Студенти
1	Філологічний	567
2	Природничий	468
3	Фізико-технічний	517

2. Групова (явища сукупності групуються за одною ознакою).

Таблиця 2.2

Групування ЗВО за кількістю студентів

№	Кількість студентів	Кількість вузів
1	888 – 1500	2
2	1501 – 2800	10
3	2801 – 3600	12

3. Комбінаційна (групування даних на основі двох і більше ознак).

Таблиця 2.3

Віковий та статевий склад студентів

Вуз	Студенти							
	Юнаки			Всього	Дівчата			Всього
	до 19 р.	19–22 рр.	22–25 рр.		до 19 р.	19–22 рр.	22–25 рр.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9

4. Шахова (різновид комбінаційної таблиці, де простежуються зв'язки між комбінованими, зокрема – альтернативними ознаками).

Таблиця 2.4

Віковий та статевий склад студентів вузу

№	Стать	Вік			Всього
		до 19 р.	19 – 22 рр.	22 – 25 рр.	
1	Юнаки	X	xx	Xxx	A
2	Дівчата	У	уу	Ууу	Б
	Всього	Xу	ххуу	Xххууу	A+B

5. Перехресна (узагальнення встановлених пізнавальних тенденцій).

Таблиця 2.5

Навчальна успішність студентів факультетів

№	Факультет	Успішність «90-100 балів»			Всього
		A	Б	В	
1	A	A	б	в	A+б+в
2	Б	a	б	в	A+б+в
3	В	a	б	в	A+б+в
	Всього	3a	3б	3в	3a+3б+3в

Графічні зображення розподілу частот.

Використання графіків сприяє виконанню таких завдань: 1) наочному зображенню сутності явища, яке вивчається; 2) системному аналізу явища; 3) популяризації результатів дослідження.

Як наслідок, досягається стислість узагальнення інформації, коли в конкретній формі виявляється динаміка явищ у системі різноманітних зв'язків з навколишньою дійсністю.

1. Полігон розподілу – ламана лінія, яка з'єднує певні точки (єдиний спосіб графічного зображення дискретних (перервних) статистичних розподілів. Умовою побудови полігону розподілу є визначення частоти (f) елементів. Наприклад: 2,4,4,5,3,4,5,4. Внаслідок впорядкування низки отримуємо: 2 (елемент вибірки, n) – 1 (частота, f), 3 (n) – 1(f), 4 (n) – 4(f), 5(n) – 2(f). Тоді будується власне полігон розподілу, де n відкладається на осі абсцис (X), а f – на осі ординат (Y).

2. Гістограма – графічне зображення у вигляді стовпців, в основі якого знаходиться полігон розподілу.

3. Лінійний графік – ламана лінія, яка з'єднує певні точки статистичних розподілів без визначення частот елементів вибірки

4. Діаграма – графічне зображення у вигляді стовпців, в основі якого знаходиться лінійний графік.

5. Секторна діаграма – розподіл сукупності на частини шляхом поділу круга.

Основні види середніх значень.

1. Середнє арифметичне (M_{cp}): характеризує досліджувану сутність окремим числом; порівнює окремі величини з середнім значення, визначає тенденції розвитку певного явища; дає змогу обчислити інші статистичні показники, оскільки деякі з них опираються на середнє арифметичне; не аналізує сукупність різностороннє. Використовується більше для інтервальних шкал. [Приклад: елементи вибірки – 2,4,8,7,4,9,5. Тоді $M_{cp}=(2+4+8+7+4+9+5):7$, де 7 – кількісний склад вибірки. Тобто $M_{cp} = 5,57$].

2. Медіана ($M_e=(n+1)/2$): значення змінної, яке є середнім, центральним за положенням (місцем) у загальній впорядкованій низці елементів; застосовується для визначення точної середини низки; співпадає з M_{cp} . у випадку симетричного розподілу. Використовується більше для порядкових шкал. [Приклад 1: 2,4,5,6,3,4,6,7,8. Внаслідок впорядкування низки, яка є непарною за кількістю, отримуємо 2,3,4,4,5,6,6,7,8. Тоді $(9+1):2=5$, де 9 (n) є кількісним складам вибірки. Тобто M_e у вибірці знаходиться на п'ятому місці і в даному випадку дорівнює 5. Приклад 2: якщо вибірка є парною за кількістю, наприклад має 10 елементів (2,3,4,4,4,5,5,5,6,7), то процедура знаходження медіани має дещо інший вигляд. Використовуючи названу формулу, отримаємо $M_e=(10+1):2=5,5$, тобто місце медіани, яке знаходиться між елементами 4 і 5. Тоді $M_e=(4+5):2=4,5$].

3. Мода (M_o): значення, яке найчастіше зустрічається у вибірці. [Приклад 1: елементи вибірки 2,3,4,5,6,7,8,8. тоді $M_o=8$, оскільки названий елемент найчастіше зустрічається. Емпіричне визначення моди можна також здійснювати на основі формули простої інтерполяції (передбачення):

$$F_{m_0} - F_{m_0-1}$$

$$M_o = A_{mo} + a \frac{f_{mo} - f_{mo-1} + f_{mo} - f_{mo+1}}{(f_{mo} - f_{mo-1}) + (f_{mo} - f_{mo+1})}$$

де A_{mo} - початок модального інтервалу (у даному випадку – 8), a – величина, або ширина, модального розряду (1), $f_{mo} - f_{mo-1}$ – частота розряду, який знаходиться зліва від модального (1), $f_{mo} - f_{mo+1}$ – частота розряду, який знаходиться справа від модального (0), f_{mo} – частота модального розряду (2). Підставивши у формулу названі числа, отримуємо $M_o = 8 + 1(2 - 1 / (2 - 1)(2 + 0)) = 8 + 1(1/2) = 8,5$. Приклад 2. Якщо показників, які найчастіше зустрічається у вибірці декілька, то модальних значень буде стільки ж: елементи вибірки 2,3,4,4,4,5,5,6. Тоді $M_o 1 = 4$, а $M_o 2 = 5$].

3. ТЕМАТИЧНІ ЗРАЗКИ КУРСОВИХ РОБІТ

3.1. Згорнуті тематичні зразки курсових робіт

Тема 1. Психологічні особливості пам'яті у молодшому шкільному віці

План

ВСТУП

1. Місце запам'ятання у системі процесів пам'яті
2. Пам'ять і мислення в дітей 1–4 класів
3. Програма експериментального дослідження
4. Аналіз результатів дослідження

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

Об'єкт дослідження: процес розвитку пам'яті в дітей молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження: психологічні особливості запам'ятання в дітей молодшого шкільного віку.

Мета дослідження: виявити основні умови успішного запам'ятання в учнів.

Гіпотеза: рівень запам'ятання залежить від рівня осмислювання матеріалу.

Завдання:

1. З'ясувати сутність процесу запам'ятання в учнів.
2. Виявити залежність запам'ятання від настрою, кліматичних умов тощо).
3. Розробити рекомендації для розвитку в учнів ефективного запам'ятання.

Тема 2. Основні причини конфліктності у старшокласників

(10–11 клас)

План

ВСТУП

1. Конфлікт у процесі міжособистісної взаємодії
 - 1.1. Основні прояви конфліктності у старшокласників
 - 1.2. Причини існування «проблемних» груп та мікрогруп
 - 1.3. Види конфліктних ситуацій у старшокласників
2. Експериментальне дослідження
 - 2.1. Процедура експериментального дослідження
 - 2.2. Аналіз отриманих результатів
 - 2.3. Програма усунення конфліктності у старшокласників

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

Об'єкт дослідження: процес спілкування в ранньому юнацькому віці.

Предмет дослідження: чинники конфліктності у старшокласників.

Мета дослідження: виявити поведінкові прояви старшокласників у конфліктних ситуаціях.

Гіпотеза: знання причин конфліктних ситуацій сприяє успішному їх розв'язанню, прогнозує наступний перебіг міжособистісних стосунків.

Завдання:

1. Виявити причини дратівливості у старшокласників.
2. Визначити у експериментальних групах рівень згуртованості старшокласників.
3. Розробити методичні рекомендації з метою усунення конфліктів у старшокласників.

Тема 3. Ціннісні орієнтації студентів

План

ВСТУП

1. Проблема цінностей як проблема психологічного дослідження
 - 1.1. Ціннісні орієнтації як продукт суспільно-історичного розвитку
 - 1.2. Типологія ціннісних орієнтацій
2. Психолого-педагогічні особливості формування ціннісних орієнтацій у студентів
3. Програма експериментального дослідження
4. Аналіз отриманих результатів

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

Об'єкт дослідження: особистісне становлення студентів.

Предмет дослідження: формування системи ціннісних орієнтацій студентів.

Мета дослідження: виявити особливості структури ціннісно-сислової сфери студентів; розкрити умови та чинники, що впливають на формування системи ціннісних орієнтацій та їх динаміку під час навчання.

Гіпотеза: зміни в структурі ціннісних орієнтацій зумовлені комплексом чинників і залежать, зокрема, від рівня сформованості уявлень про обрану професію, факультету навчання, статево-рольових характеристик, стилю взаємодії студента і групи, особистісних характеристик студента.

Завдання:

1. З'ясувати стан розробки проблеми формування цінностей та ціннісних орієнтацій.
2. Охарактеризувати чинники й умови формування ціннісних орієнтацій студентів.
3. Виявити динаміку системи ціннісних орієнтацій студентів у освітньому процесі.

Тема 4. Становлення дитячої особистості у 9–10 років (дівчатка)

План

ВСТУП

1. Міжособистісні стосунки як один із чинників впливу на формування особистості
2. Профілактика конфліктних виявів у міжособистісних стосунках дівчаток
 - 2.1. Індивідуально-типологічні особливості дівчаток
 - 2.2. Часові уявлення дівчаток як одна з причин конфліктів
3. Програма експериментального дослідження
4. Аналіз результатів дослідження

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

Об'єкт дослідження: особистісний розвиток дівчаток.

Предмет дослідження: взаємовідносини дівчаток у групі.

Мета дослідження: виявити вплив групових відносин між дівчатками на процес становлення дитячої особистості (дівчаток).

Гіпотеза: групові стосунки у групі, як необхідна умова становлення дитячої особистості, залежать від статусу школяра та авторитетності педагога.

Завдання:

1. Проаналізувати систему взаємовідносин «ровесник – ровесник».
2. З'ясувати типові вияви міжособистісних стосунків у дівчаток.
3. Розробити рекомендації для попередження негативних виявів у системі міжособистісних стосунків у дівчаток.

Тема 5. Г.С. Костюк і становлення психологічної науки в Україні

План

ВСТУП

1. Умови становлення української психологічної науки у ХХ ст
2. Аналіз наукової спадщини Г.С. Костюка
3. Ідеї Г.С.Костюка про освітній процес і практика сучасної педагогічної діяльності

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

Об'єкт дослідження: становлення психологічної науки в Україні.

Предмет дослідження: проблема вікового розвитку в творах Г.С. Костюка.

Мета дослідження: з'ясувати місце наукового доробку Г.С. Костюка в історії української психологічної думки.

Гіпотеза: творчість Г.С. Костюка сприяла формуванню української психології ХХ ст.

Завдання:

1. Дослідити тенденції розвитку психологічної думки в Україні у ХХ ст.
2. Проаналізувати ідеї Г.С. Костюка з проблем вікового розвитку.
3. Зіставити зміст ідей Г.С. Костюка про віковий розвиток особистості з практикою педагогічної діяльності.

Тема 6. Розвиток здібностей у дітей молодшого шкільного віку

План

ВСТУП

1. Проблема здібностей як одна з проблем психології обдарованої дитини
2. Психолого-педагогічні умови розвитку здібностей у молодшому шкільному віці
3. Експериментальне вивчення здібностей у дітей молодшого шкільного віку
 - 3.1. Програма експериментального дослідження
 - 3.2. Узагальнення результатів на основі отриманої емпіричної інформації
 - 3.3. Комплекс методичних рекомендацій для розвитку здібностей у дітей молодшого шкільного віку

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

Об'єкт дослідження: навчальний процес дітей молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження: здібності дітей молодшого шкільного віку.

Мета дослідження: з'ясувати види здібностей у дітей молодшого шкільного віку.

Гіпотеза: розвиток здібностей у молодшому шкільному віці залежить від таких чинників:

- 1) психолого-педагогічної підготовки вчителя;

2) врахування у навчальній діяльності особливостей сенситивних періодів як феноменів вікового розвитку.

Завдання:

1. Визначити у психолого-педагогічній літературі стан розробки проблеми здібностей дітей молодшого шкільного віку.
2. З'ясувати умови розвитку здібностей у молодшому шкільному віці.
3. Розробити комплекс методичних рекомендацій для розвитку здібностей у дітей молодшого шкільного віку (для вчителя-класовода).
4. Виокремити перспективи майбутніх досліджень.

Тема 7. Психологічна характеристика кризи «7 років»

План

ВСТУП

1. Радянська педологія і проблема кризи «7 років»
 - 1.1. Л.С. Виготський та його внесок у розробку проблеми
 - 1.2. Сучасні наукові уявлення про психологічну природу кризи «7 років»
 - 1.3. Значущість кризи «7 років» у системі дитинства
2. Експериментальне дослідження вікового розвитку дітей переддошкільного і молодшого шкільного віку
 - 2.1. Програма експериментального дослідження
 - 2.2. Узагальнення отриманої інформації
 - 2.3. Типові тенденції у розвитку поведінкового симптомокомплексу в інтервалі 5-9 років

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

Об'єкт дослідження: життєдіяльність дітей 5–9 – річного віку.

Предмет дослідження: віковий розвиток дітей 5–9-річного віку.

Мета дослідження: виокремити особливості ставлення до навколишньої дійсності в період кризи «7 років».

Гіпотеза: криза «7 років» визначається не вступом у школу, а внутрішньою логікою розвитку.

Завдання:

1. З'ясувати у психолого-педагогічній літературі теоретико-методологічні засади вивчення кризи «7 років».
2. Визначити основний поведінковий симптомокомплекс кризи «7 років».
3. Вивчити особливості семантичного змісту проблеми.
4. З'ясувати значущість кризи «7 років» у системі дитинства.
5. Розробити для класовода (вихователя) систему рекомендацій з метою обґрунтованого впливу на дитячу особистість у період кризи «7 років».

3.2. Розгорнуті тематичні зразки курсових робіт

Тема 1. Психологічні особливості формування свідомості у старшокласників

План

ВСТУП

1. Виникнення і розвиток людської свідомості. Поняття самосвідомості у сучасній психологічній науці.
2. Прояви самосвідомості у дітей старшого шкільного віку
3. Система знань, умінь, навичок старшокласників
4. Показники рівня розвитку життєвого досвіду старшокласників
5. Експериментальне дослідження умов формування свідомості дітей старшого шкільного віку
 - 5.1. Програма експериментального дослідження
 - 5.2. Узагальнення отриманої інформації

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Процес розвитку особистості завжди глибоко індивідуальний і неповторний, а тому вимагає особливої уваги.

У педагогічній думці XIX ст. встановлювалося повноцінне розуміння свідомості, освіта розглядалася не тільки як процес, що формує ставлення особистості до навколишньої дійсності. Це і є головне, що характеризує власне свідомість людини. К.Д. Ушинський вказував, що недостатньо завчити слова, недостатньо зрозуміти слова, недостатньо зрозуміти навіть думки і відчуття, в них закладені: потрібно, щоб ці думки і ці відчуття стали внутрішньо визначати особистість [21].

Проблема становлення індивіда є дуже важливою у сучасній психології. За В.С.Мерліним, у соціалізації розширюються і поглиблюються зв'язки спілкування людини з людьми, групами, суспільством в цілому, відбувається становлення в її образі "Я", або самосвідомості (уявлення про себе), який не виникає відразу, а поступово складається протягом життя під впливом численних соціальних впливів.

Український дослідник проблеми самосвідомості П.Р.Чамата зазначав, що пізнаючи себе, дитина проходить ті ж етапи, що й в пізнанні зовнішнього світу.

Д.Ф. Ніколенко справедливо вважав самосвідомість вінцем розвитку свідомості, що дозволяє особистості не лише відображати зовнішній світ, а також виокремлювати себе в ньому, пізнавати свій внутрішній світ, переживати його і певним чином ставитись до себе. З набуттям життєвого досвіду перед особистістю відкриваються нові сторони буття, переосмислюються цінності [18].

Система освіти в Україні будується згідно з принципами, сформульованими у ст. 6 Закону України «Про освіту» [19]: сучасні тенденції розвитку освіти передбачають орієнтацію на особистість дитини, створення сприятливих умов для формування в неї належної спрямованості, самосвідомості, позитивної самооцінки, самоповаги та шанобливого ставлення до соціального оточення, конструктивних методів поведінки, нахилів, потреб характеру, пізнавальних психічних процесів тощо. Національна Доктрина розвитку освіти України є державним документом, який визначає стратегію і основні напрямки її розвитку у XXI ст., коли формування свідомості особистості, суспільства, нації, й держави є запорукою майбутнього. Це засіб відтворення і збільшення інтелектуального, духовного потенціалу народу [6].

Отже, висловлювання відомих вчених, цитати державних документів свідчать, що освіта є стратегічною основою гармонічного розвитку особистості, але цей розвиток не може бути цілісним без сформованого рівня її свідомості.

Учні середньої та старшої школи не завжди мають високий рівень сформованості свідомості, де показниками є їх вміння контролювати та коригувати власні дії, перебудовувати зміст їх стратегії і тактики, якщо цього вимагають обставини, ставлення до об'єктивної дійсності, до інших людей, до себе. Враховуючи вимоги сучасної освіти, відсутність потрібного рівня свідомості, наша тема є актуальною.

Об'єкт дослідження: процес формування свідомості в дітей старшого шкільного віку.

Предмет дослідження: умови формування свідомості в дітей старшого шкільного віку.

Мета дослідження: виявити особливості структури свідомості старшокласників; з'ясувати умови та чинники її формування.

Гіпотеза: процес формування свідомості у дітей старшого шкільного віку залежить від рівня накопичених ними знань, вмінь, навичок та наявного рівня життєвого досвіду.

Завдання:

1. Дослідити стан розробки проблеми свідомості та самосвідомості (у тому числі, у старшокласників) у психолого-педагогічній літературі.
2. З'ясувати їх наявний рівень інтелектуальної сфери.
3. Виокремити основні критерії життєвого досвіду особистості.
4. Проаналізувати сформованість показників життєвого досвіду у старшокласників.
4. Розробити методичні рекомендації з формування свідомості у старшокласників.

Тема 2. Засоби самовиховання особистості у старшому шкільному віці
(інформаційна основа – курсова робота О.І. Пирог, студентки соціально-гуманітарного факультету, із збереженням стилістики автора)

План

ВСТУП

Розділ 1. Самовиховання – активна внутрішня сила розвитку та самовдосконалення особистості

1.1. Рушійні сили самовиховання

1.2. Сутність самовиховання

1.3. Умови, етапи, прийоми самовиховання

Розділ 2. Експериментальне вивчення процесу самореалізації потенційних можливостей особистості

2.1. Організація і планування емпіричного дослідження

2.2. Методика проведення дослідження

2.3. Аналіз результатів експериментальної роботи

2.4. Методика організації процесу самовиховання учнів старшого шкільного віку

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Мінливі умови сучасного життя ставлять перед людиною проблеми, які вона не може ефективно розв'язати через відсутність чи недостатню сформованість потрібних властивостей. Як наслідок, у неї виникає незадоволеність результатами своєї діяльності, поведінкою, життям у цілому, що спричиняє дискомфорт, тривожність, знижує активність. Учителі через велику кількість учнів у класах і завантаженість навчальною роботою значно знизили глибоке вивчення їх індивідуальних особливостей.

Відбулося усереднення завдань виховання, коли все більше відбувається орієнтація на середньостатистичного учня, що призводить до нівелювання його індивідуальності, трафаретного виховання. У зв'язку з цим самовиховання є актуальним, адже воно може компенсувати вади шкільного і сімейного виховання, розвинути неповторні індивідуальні якості особистості.

Самовиховання – це цілеспрямована, свідома, системна діяльність особистості з метою формування в себе бажаних духовних, інтелектуальних, моральних, естетичних, фізичних та інших позитивних якостей, усунення негативних. Це не є особиста справа кожного.

Людина, яка самовиховується, може краще проявити себе, бути більш корисною суспільству. Завдяки самовихованню на нових гуманістичних принципах, вона може розвинути свої потенційні можливості не на основі насильства та примусу, а на основі постійного задоволення собою, що спонукає дії заради дії і, знову-таки, задоволення.

Отже, завдяки самовихованню людина отримує задоволення від життя.

Ефективність організації і керівництва самовихованням залежить від правильного розуміння його сутності як явища. Психолого-педагогічними основами теорії самовиховної діяльності є праці О.В. Скрипченка, В.О. Сухомлинського, А.С.Макаренката ін. Дослідження показують, що переважна більшість юнаків самовиховуються, причому майже половина з них на рівні самовдосконалення якостей.

Імпульсом самовдосконалення є не страх, страждання, а процес дії, задоволення; самовдосконалення відбувається протягом життя, у подіях, повсякденній діяльності; його ефективність залежить від споконвічної настанови людини, її орієнтації чи на вдосконалення, чи на втечу від життєвих труднощів; самовдосконалення набувається в досвіді.

Самовдосконалення слід розглядати як саморозвиток, у якому згідно з вимогами суспільства, загальнолюдськими національними та моральними цінностями, цілями та інтересами самої людини творчо формуються та постійно розвиваються спроектовані нею сили та здібності і, водночас, нівелюються недоліки.

Найважливішою умовою ефективності самовиховання є самопізнання реальних особливостей особистості.

Об'єкт дослідження: процес самовиховання, його специфічність і унікальність (суб'єкт і об'єкт виховання взаємопов'язані).

Предмет дослідження: засоби самовиховання у старшому шкільному віці.

Мета дослідження: розробити методiku організації процесу самовиховання особистості як засіб самореалізації потенційних можливостей.

Гіпотеза: самовиховання сприяє підвищенню рівня індивідуальних здібностей і рівня самооцінки.

Завдання:

1. З'ясувати основні етапи самовиховання.
2. Виявити чинники ризику у самовихованні.
3. Розробити методiku організації процесу самовиховання для старшокласників.

Тема 3. Порівняльна характеристика особливостей екологічного мислення учнів підліткового і юнацького віку

(інформаційна основа – курсова робота С.А.Ніколічевої, студентки природничого факультету, із збереженням стилістики автора)

План

ВСТУП

1. Екологічне мислення. Самостійність і критичність екологічного мислення⁷
 - 1.1. Екологічне мислення як феномен
 - 1.2. Самостійність і критичність екологічного мислення
 - 1.3. Загальна обізнаність підлітків і юнаків як показник загального та інтелектуального розвитку¹⁸
 - 2.1. Особливості розвитку мислення у підлітковому віці
 - 2.2. Особливості розвитку мислення в ранньому юнацькому віці
3. Умови розвитку екологічного мислення

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Відомо, що науково-технічний поступ сучасної цивілізації призвів до значного дисбалансу між людиною і природою. Вплив антропогенного чинника на навколишнє середовище спричиняє забруднення річок, морів, знищує ліси, загазовує повітря, виснажує землю, порушує природну рівновагу, тобто призводить до глибокої екологічної кризи.

Як наслідок, розв'язанню проблеми виживання людства сприяє екологічна освіта учнівської молоді, тому закономірно, що Доктрина розвитку освіти України наголошує на необхідності екологічного виховання молоді, зокрема: формування в неї цілісної картини світу і сучасного світогляду, здібностей і навичок самостійного та наукового пізнання, здорового способу життя, розвитку дитячого та юнацького спорту; етичного, естетичного виховання, високої гуманістичної культури особистості, здатності протидіяти бездуховності.

Безпосереднім завданням сучасної школи є формування екологічного мислення учнів, яке виявляється у свідомому ставленні до природи, доцільній взаємодії з нею, осмисленні екологічних явищ, умінні приймати адекватні рішення. Здатність учнів до екологічного мислення має стати однією з центральних властивостей всебічно розвинутої особистості, що дозволить їй передбачити екологічні наслідки своєї поведінки та діяльності в довіллі, виробляти необхідні навички екологічного контролю.

Зараз в Україні функціонують державні екологічні програми з формування екологічної культури, екологічної свідомості та екологічного мислення, однак їх психолого-педагогічний ефект недвозначний. Наприклад, актуальною є проблема вивчення закономірностей формування самостійності та критичності екологічного мислення, починаючи з підліткового до юнацького віку.

Як наслідок, темою нашого дослідження є «Порівняльна характеристика особливостей екологічного мислення учнів підліткового та юнацького віку».

У психолого-педагогічній літературі сьогодні відсутній єдиний підхід до визначення поняття «екологічне мислення», що ускладнює науковий пошук. Існують різні тлумачення цього поняття (В.М.Басов, Н.А. Покутнева та ін.). Вивченню проблеми становлення самостійності і критичності мислення присвячені праці Г.С. Костюка, О.В. Скрипченка, Л.В.Долинської, З.В.Огороднійчук та ін. Однак, низка психолого-педагогічних аспектів проблеми залишається нез'ясованою. Вони вимагають поглибленого теоретичного і експериментального дослідження.

Об'єкт дослідження: динаміка формування екологічного мислення у підлітковому та юнацькому віці.

Предмет дослідження: критерії та умови формування екологічного мислення у підлітковому та юнацькому віці.

Мета дослідження: виявити генезу екологічного мислення, особливості та умови її перебігу у підлітків та юнаків.

Гіпотеза: позитивна динаміка формування екологічного мислення у школярів підліткового та юнацького віку можлива за умови загальної обізнаності, зокрема про особливості взаємовпливу середовища і особистості.

Завдання:

1. З'ясувати стан розробки проблеми формування екологічного мислення у підлітків та старшокласників.
2. Виявити показники самостійності та критичності (як ознак екологічного мислення).

3. Розробити методичні рекомендації стосовно організації екологічної просвіти і розвитку екологічного мислення у підлітків та старшокласників.

4. Критерії оцінювання курсової роботи

1. Логічність наукового апарату (актуальність, суперечність, проблема, об'єкт, предмет, завдання, дослідження). Макс. - 10 балів.

2. Повнота теоретичного обґрунтування проблеми. Макс. - 20 балів

3. Якість і повнота емпіричної (експериментальної) перевірки теоретичних положень. Для робіт історичного плану - вивчення стану реалізації досліджуваної історичної проблеми в сучасній практиці. Макс. - 20 балів.

4. Якість математичних розрахунків, що підтверджують висновки роботи. Макс. - 5 балів.

5. Якість ілюстративного матеріалу, що підтверджує результати дослідження (таблиці, графіки, малюнки та ін.). Макс. - 5 балів .

6. Наявність і повнота практичних рекомендацій. Макс. - 10 балів.

7. Дотримання вимог до якості оформлення. Макс. - 10 балів.

8. Чіткість і стиль викладення. Макс. - 10 балів.

9. Повнота і правильність оформлення списку використаних джерел. Макс. - 10 балів.

Максимальна кількість балів за всю роботу - 100.

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка ECTS
90-100	A - Високий рівень
82-89	B – Достатній рівень
74-81	C - Середньо-достатній рівень
64-73	D - Середній рівень
60-63	E - Нижче середнього рівень
35-59	FX - Низький рівень
1-34	F - Дуже низький рівень

Література:

1. Лівінський О. М., Курок О. І., Гридякін В. О., Зінченко О. В. Методологія і методи наукових досліджень : навчальний посібник. Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2024. 216 с.
2. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко [вид. 3-тє, доп.]. К.: Каравела, 2020. 380 с.
3. Поліщук В.М. Методичні рекомендації для виконання контрольних, курсових, дипломних, магістерських робіт з психології. Глухів : ГДПУ, 2009. 18 с.
4. Сергєєнкова О.П., Поліщук В.М. Методичні рекомендації для виконання кваліфікаційних робіт бакалаврів: освітня програма 053.00.03 Психологія бізнесу та управління. К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2022. 29 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А.

**ЗРАЗОК ТИТУЛЬНОГО АРКУША
(обов'язкові елементи)**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА**

кафедра педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту

Курсова робота з психології

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УВАГИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Супрун Ольга Василівна,
студентка 41 групи факультету початкового навчання
заочної (денної) форми навчання

053 Психологія
Рівень освіти: перший (бакалаврський)

Науковий керівник:
проф. ПОЛІЩУК В.М.

Глухів, 2025

РЕЦЕНЗІЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

кафедра педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту

Студент _____

_____ курс _____ факультет,

денна (заочна) форма навчання:

перша робота _____ (потрібно підкреслити)

повторна робота (академзаборгованість) (потрібно підкреслити)

Тема _____

Дата реєстрації _____

Викладач _____

Вимоги до роботи	Оцінка
1. Логіка постановки проблеми (актуальність теми, об'єкт, предмет, гіпотеза, завдання дослідження).	1-10
2. Теоретичне обґрунтування проблеми	1-20
3. Емпірична перевірка теоретичних положень (для робіт історичного плану вивчення стану реалізації проблеми в освітній практиці)	1-20
4. Якість математичних розрахунків, що підтверджують висновки роботи..	1-5
5. Якість ілюстративного матеріалу, що підтверджує результати дослідження	1-5
6. Наявність і повнота практичних рекомендацій	1-10
7. Дотримання вимог до якості оформлення	1-10
8. Чіткість і стиль викладення	1-10
9. Повнота і правильність оформлення списку використаних джерел	1-10

Розгорнута рецензія (якщо потрібно) _____

Врахування якості захисту: _____

Висновок (обводити): підсумкова оцінка A (); B (); C (); D (); E (); FX (); F ()

Члени комісії ПІБ _____

Підпис _____ ПІБ _____ Підпис _____

Орієнтована тематика для виконання курсових робіт

Примітка: віковий період – за вибором.

ЧАСТИНА I

1. Профілактика тривожно-депресивних станів в умовах карантинних обмежень
2. Пізнавальна обмеженість як чинник психологічного дискомфорту
3. Психологічний супровід батьків дітей з розладами аутичного спектру
4. Вплив характерологічних особливостей на формування залежності від психоактивних речовин.
5. Чинники екзистенційної тривоги.
6. Психологічні особливості розвитку екологічної свідомості.
7. Вплив темпераментних поведінкових проявів на міжособистісні взаємини.
8. Соціальні мережі як чинник формування самооцінки.
9. Вольові якості як особистісний чинник навчальної діяльності.
10. Психологічні особливості життєдіяльності студентської молоді Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»
12. Гендерні та вікові відмінності уявлень про життєві перспективи.
13. Вплив реклами на особистісне становлення.
14. Психологічний аналіз особливостей розвитку у спеціалізованому дитячому будинку.
15. Особистісна готовність до педагогічної діяльності.
16. Інтелектуальна готовність до педагогічної діяльності.
17. Емоційно-вольова готовність до педагогічної діяльності.
18. Психологічний аналіз самооцінки і рівня домагань.
19. Психологічні особливості із дистантних сімей.
20. Гендерні особливості спілкування.

ЧАСТИНА II

1. Становлення дитячої особистості у 8–9 років (хлопчики).
2. Типовий поведінковий симптомокомплекс дітей 7–8 років.
3. Становлення дитячої особистості у 8–9 років (дівчатка).
4. Особливості розвитку пам'яті в дітей молодшого шкільного віку.
5. Становлення дитячої особистості 9–10 років (дівчатка).
7. Психологічні умови формування потребово-мотиваційної сфери в дітей молодшого шкільного віку.
8. Становлення дитячої особистості дітей у віці 7–8 років (хлопчики).
9. Типовий поведінковий симптомокомплекс дітей 8–9 років (дівчатка).
10. Довільне та мимовільне запам'ятовування в молодших школярів.
11. Особливості розвитку моральних почуттів у молодших школярів.
12. Види уваги та їх динаміка в молодших школярів.
13. Індивідуальні особливості пам'яті та специфіка їх прояву в молодшому шкільному віці.
14. Роль уяви в навчальній діяльності молодших школярів.
15. Розвиток волі в молодшому шкільному віці (дівчатка).
16. Розвиток волі в молодшому шкільному віці (хлопчики).
17. Сприймання молодшого школяра.
18. Особливості розвитку пам'яті в дітей молодшого шкільного віку.
19. Темперамент і особливості його прояву в молодшому шкільному віці.
20. Основні властивості уваги та їх прояв у дітей молодшого шкільного віку.
21. Психологічна характеристика розвитку моральних якостей учнів ... класу (вибір класу за вказівкою викладача).
22. Роль фантазії в навчальній діяльності молодших школярів.
23. Особливості емоційних станів молодших школярів.
24. Розвиток мови і мовлення в дітей молодшого шкільного віку.

25. Психологічні умови розвитку творчих здібностей у молодших школярів.
26. Особливості поведінки хлопчиків молодшого шкільного віку.
27. Особливості поведінки дівчаток молодшого шкільного віку.
28. Соціальна ситуація розвитку в дітей молодшого шкільного віку.
29. Інтелектуальна готовність дитини до навчання в школі.
30. Особистісна готовність дитини до навчання в школі.
31. Соціально-психологічна готовність дитини до навчання в школі.
32. Вольова готовність дитини до навчання в школі.
33. Врахування сенситивних періодів у навчальному процесі учнів молодшого шкільного віку.
34. Особливості розвитку сенсорної сфери в учнів молодшого шкільного віку.
35. Переживання як основна структурна одиниця емоційно-чуттєвої сфери.
36. Особливості мислення в учнів молодшого шкільного віку.
37. Типові прояви почуття дорослості в підлітків.
38. «Важкий підліток: міфи і реальність»
39. Невротичні стани дітей молодшого шкільного віку.
40. Феномен егоцентризму в молодшому шкільному віці.
41. Конфліктні ситуації у взаєминах дітей молодшого шкільного віку.
42. Типовий поведінковий симптомокомплекс учнів 10–11 років (хлопчики).
43. Типовий поведінковий симптомокомплекс учнів 10–11 років (дівчатка).
44. Типовий поведінковий симптомокомплекс учнів 11–12 років (хлопчики).
45. Типовий поведінковий симптомокомплекс учнів 11–12 років (дівчатка).
46. Типовий поведінковий симптомокомплекс учнів 12–13 років (хлопчики).
47. Типовий поведінковий симптомокомплекс учнів 12–13 років (дівчатка).
48. Типовий поведінковий симптомокомплекс учнів 13–14 років (хлопчики).
49. Типовий поведінковий симптомокомплекс учнів 13–14 років (дівчатка).
50. Типовий поведінковий симптомокомплекс учнів 14–15 років (хлопчики).

Електронне видання

КУРСОВІ РОБОТИ З ПСИХОЛОГІЇ

методичні рекомендації

**Поліщук Валерій Миколайович
Ільїна Ніні Михайлівна**

Підписано до розповсюдження 20.03.2025.

Формат 60x84/8. Умов. друк. арк. 1,5.

Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка, 2025